

1540 Yılı Kanuni Döneminde Yarpuz Efsusta Afşinde Yerleşme Ve Nüfus

– yazıcı · 01 Şubat 2014

1540 YILI KANUNİ DÖNEMİNDE YARPUZ-EFSUSTA (AFŞİN)DE YERLEŞME VE NÜFUS

Efsus Eski adıyla Yarpuz bu gün Afşin Kahramanmaraş İlimize bağlı en büyük İlçedir. Bu çok eski ve tarihi şehrin adı Arabissos idi. Bu kelime, zaman içerisinde çeşitli toplulukların Lehçelerine göre Arbsus, Arabsus, Ebsus yada Efsus şeklinde telaffuz ede gelmiştir. Buraya Türklerin obruk dediklerini çeşitli tarihi kaynaklardan tespit etmiş bulunmaktayız. Divan-ı Lüğati't Türk 'te yer alan bu kelimeyi Kaşgarlı Mahmud "Yere Batmış" , ortasında su bulunan dağ parçası şeklinde izah ederki Afşin'deki Eshab-ı Kehf Mağarasında bunu görmekteyiz. Ülkemizde çok sayıda olan obruklar yer altından akan suların gözleri gibidir. Türkler , Yazın Peynir ve yağlarını muhafaza ettikleri serin dağ yarıklarına mağaralarada obruk derler. Yarpuz buda Türklerin Şehre verdikleri isimdir. Bu verilme XIV yüz yılda daha kuvvetli ihtimal XV yüz yılda olabilir. Yarpuz Türkçe bir kelime olup, Kaşgarlı Mahmud'un XI yüz yılda yazdığı eserinde geçer. Yarpuz güzel kokulu bir ot, kır nanesi şeklinde manalandırılmıştır. Efsus ve Yarpuz'un Arabissos ile ilgili olduğu açıktır. Yani Arabissosu Türkler Yarpuz yaparak Türkçeleştirmişlerdir. Afşin Yarpuz adını Dulkadirli beyliği devrinde almıştır. Tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre Afşin (Efsus) Osmanlı idaresine geçtiği esnada (1522) yılında Afşin- Efsus adını da henüz muhafaza ediyordu. Fakat Yarpuz sadece Afşin'in değil aynı zamanda onun merkezi olduğu Nahiyenin de aynı zamanda adı idi. Yarpuz Nahiyesi sayıları çok köy ve etkinlikleriyle (Mezraları) yörenin en önemli Nahiyesini meydana getiriyordu. 1525 yıllarında Nahiye olarak anılan Yarpuz Nahiyesinde XVI yüz yılın ortalarında Afşin'de 189 hane yani 1000 kişilik bir nüfusun yaşadığı kabul edilebilir. XVI yüzyıl için bu hiçte az sayılmayacak bir Nüfusun Osmanlı Döneminde 150-200 hanelik bir yerleşim birimi çok defa şehir kabul edilmektedir. Yarpuz – Efsus – Afşin Şehrinin yerleşim tarihi çok eski çağlara kadar uzanır. Şehirdeki yerleşme Prehistorik çağlara kadar uzandığını göstermektedir. Çalışmaya esas teşkil eden ve Başbakanlık Osmanlı arşivi tapu tahrir kataloğu 419 numarada kayıtlı tahrir defterine göre Elbistan kazası Nahiye-i Elbistan, Nahiye-i Ahsendere (Göksun) Nahiye-i Yarpuz, Nahiye-i Nurhak, Nahiye-i Nergele, Nahiye-i Sarsab, Nahiye-i Hurman (Efsus'a) bağlı, Nahiye-i Aynül Arüs, Nahiye-i Mancılık, Nahiye-i Çomak Pazarı, Nahiye-i İnce olmak üzere toplam 11 nahiyeden oluşmaktadır. Değerli okuyucular bu Nahiyelerden Efsus, Elbistan, Ahsendere (Göksun), Sarsab, Nergele, Nurhak, Elbistan Kazasını oluşturuyordu. Efsus-Afşin geçirdiği şiddetli depremler ve savaşlardaki yağmalar sonucunda Elbistan'a bağlı Nahiye olmuştur. İlçemiz Afşin Tarihine bir bakarsak Doğu Romanın Başkenti Afşin şehrini bir bakıyoruz şehir, bir bakıyoruz Nahiye olarak görürüz. 1520 yılı Kanuni döneminde İlçemiz Efsus-Afşin şehirdir. 1500 Yılı Maraş Beyler beyliği Haritasına göre Maraş Beyler Beyliğinin sınırları 1-Malatya Sancağı, 2-Zamantı Kazası(Pınarbaşı),3-Hınsı-Mansur(Adıyaman),4-Besni,5-Ayıntap(Gaziantep),6-Elbistan,7-Göksun,8-Efsus(Afşin),9-Andırın,10-Zeytun,11-Karsı Zülkadiriye(Kadirli) ,12-Bulanık, 13-Bahçe,14Haruniye(Düziçi),15 -Tiyek(Hassa),16-

İslahiye olmak üzere birçok yerleşim yerlerinden oluşmaktaydı. Kahramanmaraş Belediyesinin Kültür Yayınlarında 1500 Yılı osmanlıca Maraş Haritasında Maraş'ın Afşin-Elbistan-Andırın-Pazarcık olmak dört adet Kazası (İlçesi) bulunmaktaydı. İlçemiz Afşin Bu kayıtlara göre 1500 Yılı Maraş Haritasına ve kayıtlara göre 503 yıllık İlçedir. Afşin'e ait Devlet Arşivleri Müdürlüğü Osmanlı Kataloglarında İlçemiz Afşin 1704 Yılında kaza olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine Osmanlı Padişahlarının Efsus-Afşin Şehrimizde bulunan Eshab-ı Kehf Külliyesine gönderilen Padişah Fermanlarında Efsus Kazası Hanedanlığı olarak geçmektedir.

TABLO 11: Nahiyelelerin Mahalle, Köy ve Mezraa Durumu NAHİYEMAHALLE KÖYMEZRAAEELBİSTAN9

24

15

AHSENDERE-GÖKSUN1

27

34

YARPUZ-EFSUS-AFŞİN

61

56

NURHAK

7

25

NERGELE

21

40

SARSAB

25

45

HURMAN

15

22

AYNÜLARÜS

27

46

MANCILIK

1

67

ÇOMAK PAZARI

2

İNCE SU 48 TOPLAM 10 210 39 Osmanlı İmparatorluğunda XIX yüzyılın ikinci yarısına kadar nahiye Coğrafi ve idari anlamda küçük ve büyük çevreyi bazen de geniş bir bölgeyi ifade eder. XVI yüzyılda nahiye bir sancağın muhtelif kısımlarını bildiren ayrıca aynı livanın bu isimdeki merkezi bölgesini de ifade eden nahiyelerin tımarların kontrolünde de merkezler, olduğu bilinmektedir. İşte bu nahiyelerden Yarpuz (Efsus) nahiyesi Bölgenin en büyük Nahiyesini Oluşturuyordu. Yarpuz -Efsus Nahiyesinde 1942 Hane 557 mücerred ve 54 muaf bulunmaktadır Yarpuz Nahiyesinin Nüfusu 10321 kişidir.

TABLO III: NAHİYELERDEKİ TAHMİNİ NÜFUS NAHİYELER

HANE

MÜCERRED

MUAF

ELBİSTAN 777

446

22

AHSENDERE-GÖKSUN 495

182

28

YARPUZ-EFSUS-AFŞİN 1942

557

54

NURHAK 160

66

2

NERGELE 639

268

23

ÇOMAKPAZARI 57

23

3

SARSAB 501

122

17

HURMAN 616

177

20

AYNÜL ARÜS 799

203

32

MANCILIK 52

19

6

İNCE SU-

-

-

TOPLAM6038

2063

207

TAHMİNİ NÜFUS32460

Nahiye itibariyle en büyük Nahiye 10321 kişi ile Yarpuz (Efsus), en küçük Nahiye ise 311 kişi ile Çomak Pazarıdır. Efsus- Afşin'imiz daha önceleri 7 defa deprem geçirmiş ve çeşitli orduların yağmasına maruz kalmıştır. Efsus (Afşin) Şehri Nahiye haline gelerek XXI. Yüzyılda Maraş Sancağına ortaniyabet Nahiyesi olarak bağlanmıştır.(Efsus-Yarpuz-Afşin'in adı) Ortaniyabet Nahiyesi olmuştur.Ortaniyabet Nahiyesi (Efsus-Afşin) ve çevresini oluşturmaktaydı.

Hazırlayan

MUSTAFA KÖŞ

Afşin Kent Konseyi Tarihi Araştırmalar komisyon Başkanı.

Kaynaklar

DOÇ DR: İbrahim SOLAK 1540 yılı Elbistan Kazasında yerleşim ve Nüfus.

PROF DR. Faruk SÜMER Eshabül-Kehf Yedi uyurlar Türk Dünyası Yayınları

Doç.Dr.İlyas GÖKHAN Afşin Yöresinin Tarihi ve Önemi

Osmanlı Dönemi uluslararası Maraş Sempozyumu.

Ali AFŞAROĞLU Eshab-ı Kehf ve Rakıym adlı Eser